

Private kunstdonasjoner og lokal politikk: Kontroversene rundt etablering av skulpturpark på Ekeberg i Oslo

Håkon Larsen

Professor, Institutt for arkiv-, bibliotek- og informasjonsfag, OsloMet – storbyuniversitetet.

Larsen har publisert en rekke arbeider innenfor kultursosiologi og kulturpolitikk, med særlig vekt på spørsmål knyttet til kulturorganisasjoner og legitimitet.

hakon.larsen@oslomet.no

Sigrid Stokstad

Cand. jur. ph.d., førsteamanuensis, Institutt for offentlig rett på Juridisk fakultet, Universitetet i Oslo.

Stokstads forskningsfelt er forvaltningsrett og kommunalrett, og hun har særlig arbeidet med regelverket om styring og organisering av offentlig sektor. Gjennom flere år som forsker ved By- og regionforskningsinstituttet NIBR, Oslo-Met, har hun deltatt i flerfaglige forskningsprosjekter på ulike samfunnssektorer.

sigrid.stokstad@jus.uio.no

Boel Christensen-Scheel

Professor i estetikk og kunstteori, og dekan ved avdeling Kunst og Håndverk ved Kunsthøgskolen i Oslo.

Christensen-Scheel har en ph.d. i nyere kunst- og performanceteori, og hennes kompetanseområde er vidt knyttet til kunstens erfaringskapende, epistemologiske og didaktiske muligheter. Hun har også arbeidet med mer eksplisitt politiske og miljøorienterte prosjekter i en kunstformidlingskontekst.

boelchri@khio.no

Ida Uppstrøm Berg

Stipendiat, Institutt for arkiv-, bibliotek-, og informasjonsvitenskap, OsloMet – storbyuniversitetet.

Ida Uppstrøm Berg er utdannet sosiolog fra Universitet i Oslo. I sin doktorgradsavhandling skriver Ida Uppstrøm Berg om offentlig-privat samarbeid ved kunstmuseer i Norge.

idauppst@oslomet.no

Sammendrag

Private donasjoner har blitt utpekt som en av de underliggende mekanismene som former den politiske dynamikken i kultursektoren, og det er i Norge en lang historie for at privatpersoner donerer eller finansierer kunst som del av offentlige budsjetter og virksomheter. Samtidig blir private samleres innflytelse over offentlig kunstvirksomhet og vårt felles byrom ofte ansett som kontroversielt, både i kultursektoren og i den allmenne offentligheten. I denne artikkelen har vi studert mediedebatten og den kommunale saksgangen rundt etableringen av en skulpturpark på Ekeberg i Oslo. Vi har særlig vært interessert i gaveperspektivet som del av det offentliges forvaltning av vårt sanselige byrom. Parken ble initiert og finansiert av eiendomsinvestor og kunstsamler Christian Ringnes, i samarbeid med Oslo kommune. Debatten og den kommunale behandlingen varte fra 2007 til 2013, da parken ble offisielt åpnet. I artikkelen undersøker vi hvilke temaer som ble debattert og hvordan disse viser ulike estetiske innganger, hvem som var de sentrale aktørene og hvordan debatten påvirket arbeidet med å realisere parken. De viktigste aktørene i debatten har vært naboer og andre som har organisert seg i en folkelig protestaksjon, lokalpolitikere i Oslo kommune og Bydel Nordstrand, Christian Ringnes og andre som arbeider med Ekebergprosjektet, kunstnere/kunstkritikere og journalister/kommentatorer i avisene. Datamaterialet som analysen bygger på er avisartikler, kommunale sakspapirer og intervjuer med sentrale aktører i debattene.

Nøkkelord

Skulpturpark, offentlig-privat samarbeid, lokal kulturpolitikk, offentlig debatt, kunstadministrasjon, kunstpolitikk, byutvikling, estetikk

Abstract

Private donations have been identified as one of the underlying mechanisms that shape the political dynamics in the cultural sector, and there is a long history in Norway of private individuals donating art to the public. At the same time, the influence of private collectors on public art activities and public spaces is often considered controversial, both in the cultural sector and in the general public. In this article, we have studied the media debate, and the municipal case processing in relation to the establishment of a sculpture park at Ekeberg in Oslo. We have been particularly interested in the gift structure as part of the public management of sensuous city space. The sculpture park was initiated and financed by real estate investor and art collector Christian Ringnes, in collaboration with Oslo Municipality. The debate and the municipal processing lasted from 2007 to 2013, when the park was officially opened. In the article, we examine which topics were debated and how these constitute different aesthetic perspectives, who were the key players and how the debate affected the work of realizing the park. The most important actors in the debate have been neighbors and others who have organized themselves in a popular protest action group, local politicians in Oslo municipality and Bydel Nordstrand, Christian Ringnes and others who work with the Ekeberg project, artists/art critics and journalists/commentators in the newspapers. The data on which the analysis is based are newspaper articles, municipal case documents and interviews with key players in the debates.

Keywords

Sculpture park, public-private cooperation, local cultural policy, public debate, arts administration, arts policy, urban development, aesthetics

Innledning

Den 26. september 2013 fikk Oslo en ny skulpturpark, i det Ekebergparken åpnet for publikum. Parken ble utviklet innenfor et skogsområde på Ekeberg, som ligger på en høyde over den østlige bykjernen. Skulpturparken rommer en rekke klassiske og moderne verk av anerkjente kunstnere, sentrert rundt det feminine som tema.¹ Verkene rommer både frittstående skulpturer og større arkitektoniske installasjoner. I tillegg inneholder området en kafé, en restaurant og et nett med turstier. Parken er et resultat av en lengre debatt og forhandlinger mellom en rekke ulike aktører, som angikk både politikk, estetikk og naturvern. Parken ble initiert og finansiert av milliardær og eiendomsinvestor Christian Ringnes med utgangspunkt i hans private samling av skulpturer.² Parken åpnet etter en lang prosess hvor en avtale mellom Ringnes' C. Ludens Ringnes stiftelse (CLRS) og Oslo kommune ble fremforhandlet og en detaljregulering som la til rette for en skulptur- og kulturminnepark ble vedtatt.

Ringnes' drøm om en skulpturpark «til kvinnens pris» beliggende i skogen bak Ekebergrestauranten ble kjent allerede i 2003. Ringnes var på dette tidspunktet en etablert utvikler i nabolaget etter å ha kjøpt Ekebergrestauranten for å restaurere denne. Hans forslag om en skulpturpark ble møtt med støtte, både fra lokalbefolkningen og lokalpolitikere. Etter hvert som ideen om en skulpturpark ble mer og mer konkret økte imidlertid kritikken mot parken. Både lokalbefolkningen, lokalpolitikere, aviscommentatorer og kunstkritikere ytret seg kritisk om parken og en folkelig protestaksjon mot parken, med flere kjendiser i spissen,

1. Parken inneholder verker av Matt Johnson, Salvador Dalí, Auguste Rodin, Aristide Maillol, Guy Buseyne, Per Inge Bjørlo, Sarah Sze, Tony Oursler, Pierre-Auguste Renoir, Gustav Vigeland, Sarah Lucas, Richard Hudson, Dan Graham, Huma Bhabha, Jenny Holzer, Elmgreen & Dragset, Roni Horn, Per Ung, Damien Hirst, Sean Henry, Diane Maclean, Hilde Mæhlum, George Cutts, Tori Wråned, Aase Texmon Rygh, Tony Cragg, Louise Bourgeois, Lynn Chadwick, Fernando Botero, Fujiko Nakaya, Ann-Sofi Sidén, Jake and Dinos Chapman, James Turrell, Knut Steen, Jaume Plensa, Markus Lüpertz, Marina Abramovic, Dyrre Vaa og Paul MacCarthy. En beskrivelse av verkene finnes på Ekebergparkens nettside: <https://ekebergparken.com/en/kunst> (sist besøkt 10.9.2021).
2. Ringnes er i Kapitals oversikt over Norges rikeste, rangert som nummer 50. <https://kapital.no/kapital-index/norges-400-rikeste> (sist besøkt 28.9.2021).

ble etablert. Dette resulterte blant annet i en rekke klager og demonstrasjoner for å stoppe arbeidet. Trass i denne motstanden, åpnet parken ti år etter ideen ble kjent, og med parkens åpning døde kritikken delvis ut.

Med utgangspunkt i en studie av mediedebatten rundt parken og ulike estetiske perspektiver i tilknytning til denne, kommunale saksdokumenter og dybdeintervjuer med sentrale aktører i debatten, studerer vi i denne artikkelen prosessen frem mot realisering av parken, kommunens rolle som premissleverandør for denne og graden av representasjon fra ulike interessegrupper som var involvert i eller berørt av prosessen. Vi har undersøkt hvem det var som ytret seg kritisk, hvilken innflytelse de hadde på prosessen og hvilken påvirkning de eventuelt har hatt på utformingen og reguleringen av det endelige resultatet. Vårt overordnede forskningsspørsmål har vært «Hva kjennetegnet prosessen med å etablere en privat initiert skulpturpark på Ekeberg i Oslo, og hvordan kan aktører fra politikk og forvaltning, kunstfeltet og sivilsamfunnet sies å ha innvirket på denne prosessen?» Analysen viser at saken rommer flere estetiske dimensjoner og har angått flere politikkområder, noe som har stilt krav til den kulturpolitiske forståelsen og praksisen i kommunen.

Estetikk forstås i dag som noe bredere enn kunstprosjekteringen i det offentlige rom. Med utgangspunkt i nyere estetisk forskning (Böhme 2008[2001]; Rancière 2004) tenkes estetikk som læren om en større sanselighet enn den som er begrenset til kunstfilosofien. Naturopplevelser, design, arkitektur, og en generell forvaltning og opprettelse av rom, forstås som materiale for sanselig erfaring, slik også tidligere filosofer har beskrevet det (Dewey 1980[1934]; Merleau-Ponty 2003[1945]). Denne debatten viser også at når det offentlige forvalter vårt sanselige byrom, settes natur, økologi, kulturvern, regulering av byrom og kommunal kunstvirksomhet i sammenheng og delvis opp mot hverandre. Samtidig er tilfellet Ekebergparken godt egnet for å studere samarbeid mellom kunstdonor og kommune gjennom utveksling av kunstgaver, og hvilke forvaltningsmessige retningslinjer kommunen opererer etter i gavesaker. Om vi ser disse elementene i sammenheng vil erfaringer fra kontroversene rundt etableringen av Ekebergparken være nyttige for å forstå tilsvarende prosesser som etableringen av Kunstsiloen i Kristiansand, minnesmerket ved Utøya-kaia, Bjarne Melgaards «A house to die in» på Ekely i Oslo og Cecilie og Kathrine Fredriksen (døtrene til Norges rikeste mann, John Fredriksen)³ sin avtale om utlån av kunst til Nasjonalmuseet.

Vi ønsker videre å bruke Ekebergparken som et eksempel på hvordan det offentlige håndterer kunstdonasjoner som del av et politisk system. Vi er interessert i hvilket mottaksapparat og hvilke rutiner kommunen sitter med i slike situasjoner, hvor de forvalter det sanselige byrommet. Dette er relevante spørsmål også for fremtiden, med tanke på at offentlige kunst- og kulturorganisasjoner oppfordres til å øke andelen privat finansiering på sine budsjetter. Det å gi viser en evne til å gi, men indikerer også en vilje og evne til å ta imot og se ting i sammenheng. Det ligger også i gavehandlingen en forventning om at det gis tilbake, og da kreves det ikke bare en vilje og evne til å ta imot, men også en bevissthet rundt hvilke motytelser gaven vil kunne innebære (Mauss 1990[1950]; Douglas 2002[1990]). Debattene rundt donasjonssaker i norsk kulturliv aktualiserer hva som ligger i det å ta imot og gi tilbake, og kan sies å reflektere kommunens evne til å ivareta ulike interessegrupper og aktøرنivåer i forvaltningsprosessen.

3. <https://kapital.no/kapital-index/norges-400-rikeste> (sist besøkt 14.9.2021).

Private donasjoner og kulturpolitikk

Opp gjennom hele den vestlige kunsthistorien ser vi en nær sammenheng mellom private aktører og kunstfeltet. Fra antikken, gjennom middelalderen og frem til i dag har sentrale bygg, skulpturer og utsmykninger i offentlige rom blitt bestilt og betalt av private byggherrer og mesener (Vasari 1998[1568]; Burckhardt 1990[1860]). Når de europeiske samfunnene så demokratiseres, fjernes forvaltningen gradvis fra privat makt, og det opprettes ordninger for mottak av gaver i en offentlig sammenheng.

I den norske kulturpolitiske historien har overrekkelsen blitt fremhevet som en av de sentrale mekanismene (Dahl og Helseth 2006:269), og det er lange tradisjoner i Norge for at kunstsamlinger er privat initiert for så å doneres til det offentlige (Stenseth 2005). Det eksisterer også flere privat initierte skulpturparker, hvor Vigelandsparken i Oslo er den mest kjente. Denne parken ble også møtt med mye motstand før den ble realisert (Slagstad 2008; Wikborg 2001:432–437).

Ifølge Hans Abbing (2002:41) er graden av donasjoner og subsidier eksepsjonelt høy i kunstsektoren, sammenlignet med andre samfunnssektorer; siden kunsten i høy grad er ansett som noe hellig og forbundet med aktelse vil «... artists, private donors, companies, foundations and governmental bodies receive benefits from their gifts to the arts». Disse fordelene vil ofte være symbolske, forbundet med prestisje heller enn økonomiske gevinster. Ifølge Dahl og Helseth vil «... overrekkelsen på kulturområdet mer enn på andre områder tjene som uttrykk for ren prestisje, ved at det sjelden kan legges håndfaste fordeler til grunn» (Dahl og Helseth 2006:269).

Samtidig ser vi at det over de siste årene har vært store kontroverser rundt private gaver av kunst til kommuner. I tillegg til Ekebergparken, har også Nicolai Tangens donasjon av sin samling til Kristiansand kommune, og prosessen rundt etableringen av den såkalte «Kunstsiloen», blitt heftig diskutert i lokalmediene (Thakre 2019).⁴ Innkjøpsbudsjettene til norske kunstmuseer er ikke store nok til å kunne konkurrere i det internasjonale markedet for samtidskunst (Veiteberg 2019). Likevel skaper kunstgaver til kommunene utfordringer for mottakerne. En av disse utfordringene består i at kommunene aktivt må overbevise offentligheten om at de ikke er tvunget til gjenytelser utover det som ligger i å tilrettelegge for mottakelsen. På den annen side kan det å tilrettelegge for mottakelsen i seg selv være kostbart, for eksempel ved å stille bygninger til rådighet og betale for drift og vedlikehold. En annen utfordring er at kunstgaver ofte forutsetter at arealer blir stilt til rådighet. I Ekebergparken var det snakk om plassering av et skulpturanlegg i et naturområde sentralt i Oslo, i andre sammenhenger kan det også være snakk om arealer til bygninger som kunsten skal stå i. Her sammenfaller eller motsettes flere estetiske perspektiver i det offentlige byrommet – naturomgivelser, arkitektur og kunst i det offentlige rom. I Kristiansand handler konflikten blant annet om ombygging av en gammel kornsilo til et kunstmuseum. Det dreier seg om ny bruk av arealer, noe som kan innebære at interesser som tidligere hadde prioritet vil måtte vike. Videre er kommunen ofte ikke eneste offentlige instans med myndighet når det gjelder arealbruk. Plan- og bygningsloven og sektorlovgivning som naturmangfoldloven og kulturminneloven gir også regionale og nasjonale organer myndighet. Det å ta imot gaven er dermed ikke alltid bare opp til kommunen. I saken om Ekebergparken var både statlige og regionale organer involvert. I dette møtet mellom privat kunstgave og lokal politikk ble flere politikkområder relevante for parkens realisering.

4. Tangen er rangert som nummer 33 i listen over Norges rikeste, <https://kapital.no/kapital-index/norges-400-rikeste> (sist besøkt 28.9.2021).

Datamaterialet

Vår analyse bygger på tre typer kilder: Avisartikler, kommunale saksdokumenter og kvalitative dybdeintervjuer. Avisartiklene ble samlet inn gjennom systematiske søk i Retriever, et fulltekstarkiv for avisartikler. Søket ble gjennomført den 9.11.2020, med søkestrengen ekeberg* AND ringnes AND skulptur*. Avisene/nyhetsnettstedene *Aftenposten/Osloby/Oslopuls*, *Dagsavisen*, *Dagbladet*, *DN/dagens næringsliv*, *Klassekampen*, *Morgenbladet*, *Nordstrands Blad*, *TV2*, *NRK/NRK Østlandssendingen* og *VG Nett* inngikk i utvalget. Disse er riksaviser med base i Oslo (*Aftenposten*, *Dagsavisen*, *Dagbladet*, *DN/Dagens næringsliv*, *Klassekampen*, *Morgenbladet*), en lokalavis for Oslo (*Osloby/Oslopuls*) og den aktuelle bydelen (*Nordstrands Blad*) og nettsidene til Norges to allmennkringkastere (*NRK* og *TV2*), inkludert NRKs lokalseksjon for den østlige delen av Norge. Tidsperioden for søket ble satt til 1.1.2003-31.12.2014, da temaet skulpturpark på Ekeberg først dukket opp i 2003 og debatten om selve parken ble avsluttet i 2014, etter at alle klager hadde blitt avvist av kommunen og fylkesmannen. Totalt dreier det seg om 394 artikler.⁵

De kommunale sakspapirene ble skaffet til veie gjennom søk i politiske saker i Oslo kommune og gjennom henvendelser til Oslo kommunes Kulturretat. Slik har vi fått offentlig tilgjengelige dokumenter fra byrådets, bystyrekomiteenes og bystyrets saksbehandling, herunder retningslinjer for behandling av kunstgaver. Det elektroniske søket ble gjennomført den 12.01.2021 med søkeord «skulptur- og kulturminnepark» i feltet for sakstittel.⁶ Dette ga 11 treff, og ga inngang til de mest sentrale dokumentene. I tillegg har vi gjort søk i offentlig journal og bedt om innsyn i dokumenter som kunne være relevante. Dette har gitt dokumenter fra den offentlig tilgjengelige administrative saksbehandlingen i Kulturretaten og andre virksomheter i Oslo kommune og fra Statsforvalteren (tidligere Fylkesmannen), Riksarkivaren, Miljøverndepartementet og andre. Søket ble gjennomført den 12. og 13.01.2021 med søkeord «skulptur- og kulturminnepark», noe som ga 205 treff.⁷ Med grunnlag i disse treffene ba vi om innsyn i 89 dokumenter og fikk oversendt alle.

En siste form for datamateriale vi bygger på er kvalitative dybdeintervjuer med noen av aktørene i debatten, gjennomført i god tid etter at debatten stilnet og parken åpnet. Intervjuene bidrar med kontekst til analysen, i form av tilbakeblikk fra sentrale aktører i debatten. Der vi anvender sitater fra intervjuene vil det fremgå hvem som uttaler seg. Alle sitatene er godkjent av informantene. Analysen i artikkelen vil følge kronologien i prosessen frem mot åpningen av parken.

2003–2006: Ideen ble lansert og modnet

Christian Ringnes' idé om en skulpturpark på Ekeberg ble kjent allerede i 2003 (VG 2003) og i september 2004 presenterte han sine ideer for et bredt publikum gjennom et portretintervju i *Aftenposten* (2004a). Her kom det frem at han så for seg parken som «en slags østlig 'pendant' til Frognerparken»⁸ og at han hadde «tenkt litt på en park à la Boboli-hagene i Firenze, men altså med et skulpturtema om Kvinnen» (Aftenposten 2004a). Ideen ble møtt med entusiasme både fra byråd for byutvikling Grete Horntvedt (Høyre) og nestleder i den nystartede partipolitisk nøytrale interesseorganisasjonen Eikabergtinget, Tove Heggen

5. 130 artikler var fra *Aftenposten/Osloby/Oslopuls*, 82 fra *Nordstrands Blad*, 49 fra *NRK/NRK Østlandssendingen*, 44 fra *Dagbladet*, 44 fra *Dagsavisen*, 19 fra *DN/Dagens Næringsliv*, 9 fra *VG Nett*, 7 fra *TV2*, 7 fra *Morgenbladet* og 3 fra *Klassekampen*.

6. Nettsiden for søket er: www.oslo.kommune.no/sru/default.asp.

7. Nettsiden for søket er: einnsyn.no/sok.

8. Vigelandsparken er del av Frognerparken, som ligger vest i Oslo.

Larsen (Aftenposten 2004b). Den restaurerte restauranten åpnet for publikum den 19. mars 2005.

Ringnes beskrev ideen på følgende måte da vi intervjuet han i 2020:

Grunnen til at ideen om en skulpturpark ble født var at vårt firma, Eiendomsspar, hadde kjøpt Ekeberg-restauranten, og da jeg gikk rundt der oppe så jeg at det så jo ikke ut i måneskinn. Alle stier var ødelagte og hullete. Det var tagging over alt, og det lå lysstolper på tvers. Parken ble ikke sjelden brukt til prostitusjon og til å sette sprøyter, og det var mye utrygghet på kvelden. Den var ikke lyssatt, og var skikkelig dårlig skjøttet. Jeg tenkte at det hadde vært fint hvis kommunen satte i stand dette. Så kom ideen om skulpturpark der oppe, jeg tenkte på at jeg burde gjøre noe mer samlet og komplett enn Eiendomsspars tidligere donasjoner og utplassering av enkeltverk i Oslo. Ideen om en slik skulpturpark var noe som jeg hadde tenkt på siden en seiltur i 1996, men frem til kjøpet av Ekebergrestauranten gikk jeg og surret på ideen uten at jeg klarte å konkretisere den (personlig intervju 3. september 2020).

I 2006 tok Christian Ringnes kontakt med Oslo kommune på vegne av C. Ludens Ringnes Stiftelse (CLRS) med forslag om å finansiere etablering og drift av en skulpturpark i Ekebergskråningen. Som det framgår av byrådssak 1001/09, stilte kommunen seg positiv til forslaget og hadde diverse møter med Ringnes om saken. Det var tidlig klart at en slik etablering ville berøre ansvarsområdene til flere ulike aktører i kommunen, særlig Byrådsavdeling for kultur og utdanning og Byrådsavdeling for miljø og samferdsel, med underliggende etater. Også kommuneadvokaten var inne i bildet ved årsskiftet 2006/2007 og ga en vurdering av et utkast til avtale mellom stiftelsen og Oslo kommune. Kommuneadvokaten frarådet å inngå avtale basert på dette utkastet (Brev fra Kommuneadvokaten til Byrådsavdeling for næring og kultur av 02.01.2007). Det ble lagt viktige premisser for det videre arbeidet i denne fasen, samtidig som rammene for skulpturparken og forankring hos de ansvarlige folkevalgte organene ikke var på plass enda.

2007 – Prosjektet tok form og ble utsatt for kritikk fra kunstfeltet

I 2007 ble det kjent at Ringnes tok ut 160 millioner kroner i utbytte fra sine eiendomsfirmaer for å etablere en skulpturpark (Johansen 2007). Nordstrands Blad uttrykte sin støtte til Ringnes' prosjekt på avisens lederplass. De omtalte Ringnes som

... en av de få aktørene som har andre ting enn egen fortjeneste og nye eiendomsinvesteringer i sikte. Derfor er det spennende det som nå er under etablering ved Ekeberg-restauranten. Bare selve istandsettingen og restaureringen av hele eiendommen har vært et fantastisk bidrag til lokalmiljøet. Det er med spenning vi også følger fullførelsen av hans neste store prosjekt: skulpturparken til kvinnens pris (Nordstrands Blad 2007a).

I juli 2007 oppstod en debatt om det kjønnspolitiske ved en skulpturpark dedikert til Kvinnen. Professor i kunsthistorie ved Universitetet i Oslo, Ina Blom, «... synes det høres redselsfullt ut med en park med bare statuer av kvinner» og Professor i skulptur ved Kunsthøgskolen, Stein Rønning, «... betegner prosjektet som latterlig og uviktig» (Aftenposten 2007a). Kjernen i Bloms kritikk handlet om det hun kaller et foreldet kvinnesyn fra før kvinnene fikk stemmerett, og hun appellerte til politisk mobilisering ut fra et feministisk ståsted der kvinnekroppen i dagens kunstfelt ikke primært har en vakker (og naken) fremtoning som skal bli beskuet av et mannlig publikum, her i mesenens skikkelse. Dette kjønnspolitiske perspektivet er knyttet til utviklingen av feministisk teori på det visuelle kultur-

feltet og i kunsthistorien (Berger 1972; Pollock 1988), men også til et mer generelt politisk perspektiv på fremstillingen av kjønn i det offentlige rom. Blom etterlyste også kommunens kunstfaglige kompetanse, og en profesjonell prosess, der både feministiske perspektiver og kunstverk som ikke bare reflekterer giverens personlige smak ble tatt med i betraktningen (Blom 2011). Et feministisk perspektiv som er forankret i kunsthistorisk og kunstteoretisk litteratur blir dermed ett moment i den estetiske debatten om Ekebergparken.

Rønning tok til orde for etableringen av et skulpturråd for Ekebergparken. Det samme gjorde leder i norsk billedhoggerforening, Ståle Sørensen. Sistnevnte beskyldte Oslo kommune for ikke å ha noen «... politikk når det gjelder kunst i det offentlige rom» og at «... de lar de som blir opp penger bestemme alt» (Aftenposten 2007a). Ideen om et skulpturråd fikk støtte fra Dagbladet på lederplass, hvor de tok til orde for at Ringnes ikke burde være medlem av rådet (Dagbladet 2007).

Byråd for næring og kultur, Annette Wiig Bryn (Fremskrittspartiet) presiserte så i *Aftenposten* at «Ringnes har i møter med kommunen hele veien vært klar på at det skal opprettes en kunstfaglig komité som vil medvirke til utvelgelse og plassering av skulpturer i samarbeid med Oslo kommune og Ringnes selv». Hun minnet også om at «[f]ør en slik komité nedsettes, blir det opp til Oslo bystyre å avgjøre om kommunen skal takke ja til gaven fra Christian Ringnes», noe som, ifølge henne, ikke gir grunnlag for å hevde at prosessen har vært udemokratisk, slik enkelte kritikere hevdet (Bryn 2007). Dette demokratiske perspektivet vektlegges også av Ina Blom nå i ettertid (personlig intervju 11. mars 2021). Hun mener man i en offentlig sammenheng kan forvente at det tenkes en viss representasjon av relevante faggrupper. I tilfelle skulpturpark vil det dreie seg om kunstfaglig kompetanse, men også for eksempel naturvern faglig kompetanse. Men hun mente at det her virket som kommunen, i likhet med Ringnes selv, ikke hadde organisert arbeidet slik at disse fagperspektivene ble en viktig del av prosessen. Blom mente dette blant annet kunne skyldes den relativt lave prestisjen kunstfaglige perspektiver har i offentligheten (personlig intervju 11. mars 2021).

I august 2007 ble det klart at det var flertall for parken i Oslo bystyre, etter at Sosialistisk Venstreparti (SV) hadde bestemt seg for å stemme ja. SVs Knut Even Lindsjørn presiserte overfor *Aftenposten* at «-det er en forutsetning at et kunstfaglig utvalg skal plukke ut skulpturene, men samtidig er det viktig at Ringnes er med i utvalget ...» (Aftenposten 2007b). *Klassekampen* (2007) støttet dette forslaget om skulpturpark på lederplass og tok avstand fra kunstkritikerne, eksemplifisert ved Ina Blom sin påstand om at «det høres redselsfullt ut med en park med statuer av bare kvinner. Det synes ikke vi», skrev avisen. Også *Nordstrand Blad* (2007b) ga sin tydelige støtte til skulpturparken på lederplass. I etterkant av kritikken fra Blom, Rønning, Sørensen og flere, kom innlegg som forsvarte skulpturparken fra kunstfaglig hold. Tidligere formann i billedhoggerforeningen, Skule Waksvik, kritiserte nåværende leder, Ståle Sørensen, for ikke å representere medlemsmassen i foreningen i det han tydelig tok parti med de som var opptatt av abstrakt kunst. Om han hadde vært opptatt også av å representere de som driver med figurativ kunst på en god måte burde han, ifølge Waksvik (2007) «... møtt initiativet til Christian Ringnes med blomster og fanfarer». Her ser vi en tydelig faglig uenighet om hvilke kunstsyn som bør få plass i det offentlig rom idet nye parkanlegg etableres.

2009 – Oslo kommune godkjente avtale om utredning

Den 8. januar 2009 godkjente byrådet i Oslo kommune en avtale mellom CLRS og kommunen om forprosjekt for å utrede muligheten for å anlegge skulpturpark (Byrådssak 1001/09). I avtalen Ringnes inngikk med kommunen fremgikk det at det er et kunstfaglig utvalg,

hvor Ringnes selv vil være representert, som skal velge ut skulpturer til parken og at en stor del av midlene til parkstiftelsen skal gå til langsiktig drift og vedlikehold. Dette stilte *Aftenposten* (2009) seg positive til.

Parallelt med samfunnsdebatten om hvilket kunstsyn som skulle prege skulpturparken, pågikk forhandlinger mellom CLRS og Kulturetaten i kommunen om hvordan det videre arbeidet skulle innrettes. Avtalen som ble inngått i januar 2009 innebar at kommunen og stiftelsen forpliktet seg til å forhandle om etablering og drift av en skulptur- og kulturminnepark på Ekeberg. Det var klart at saken var kompleks og at det var usikkerhet blant annet knyttet til kulturminner i grunnen, og det ble derfor opprettet et forprosjekt for å utrede mulighetene for etableringen. Forprosjektet skulle resultere i forslag til reguleringsplan for skulptur- og kulturminneparken og avtale mellom Oslo kommune og CLRS om etablering og drift. Både reguleringsplanen og avtalen skulle endelig avgjøres av bystyret.

Forprosjektet skulle finansieres av CLRS, og avtalen om forprosjektet ble kalt «sponsoravtale». Arbeidet skulle skje i regi av Kulturetaten, som skulle bemanne prosjektet med inn- til to stillinger. Det ble etablert en kunstfaglig arbeidsgruppe, en arbeidsgruppe for regulering og kulturminner, en koordineringsgruppe ledet av kulturbyråden og en referansegruppe for prosjektet.

2010 – Prosjektet ble forsøkt stanset ut ifra hensyn til kulturminner, friluftsliv og naturvern

Under forarbeidene til etableringen av parken gjorde arkeologer funn fra steinalderen. I april 2010 går Ekebergbeoer Marianne Sunde hardt ut mot parken i *Aftenposten*: «Byens største antall steinalderlokaliteter er nylig avdekket i Ekebergskogen. Her plukker barn blomster, men lar blåveisen stå. I dette paradiset planlegger Christian Ringnes å ta med inn gravemaskiner, lastebiler, kraner og motorsager for å hugge ned trær og sette opp tonnevis med kvinneskulpturer på opptil 20 meter» (Sunde 2010). Sunde inntok etter hvert lederrollen i Folkeaksjonen for bevaring av Ekebergskogen, en protestgruppe som dominerte mye av debatten om parken de neste årene. Etter Sundes innlegg viste *Aftenposten* til at de er enig i at parken nok må nedskaleres noe for å bevare kulturminnene og friluftssinteressene. Samtidig gjentok de at Ringnes ikke bare ville bygge et monument over seg selv i det det meste av pengene i parkstiftelsen skal gå til langsiktig drift og vedlikehold (*Aftenposten* 2010). Flere Ekebergbeboere ytret seg kritisk til det de oppfatter som et omfattende inngrep i naturen (Pedersen 2010; Winther-Larsen 2010).

I et intervju med *Aftenposten* i oktober 2010 fortalte Ringnes at det «... blir ganske forskjellig fra det jeg hadde i hodet mitt ... det har blitt mer natur og mindre park enn jeg forstilte meg ... det er kanskje riktigere å kalle det et skulpturlandskap. Det er under 10 prosent av småskogen som skal kuttes, og bare 1 til 2 prosent av de store trærne». Ringnes viste til «viktigheten av å ha dialog. ... I sum har denne prosessen vært positiv, selv om det er litt frustrerende at det tar så lang tid» (Slettholm 2010). Eikabergtinget, som i starten var positive til Ringnes' planer har i sin høringsuttalelse til forslaget for Ekebergparken påpekt en rekke momenter de er kritiske til. De skriver i uttalelsen: «Det er opplyst ved flere anledninger at planen berører mindre enn 10 % av områdets areal. Eikabergtinget kan ikke forstå at dette medfører riktighet. Installasjoner og byggverk, med flere utkikkspaviljonger, master og belysning, m.v. vil berøre opp mot 100 % av arealene – ikke minst ved at hele områdets karakter blir fullstendig endret» (Trosvik 2010). Også byantikvaren var kritisk i sin høringsuttalelse, og mente at «[b]åde størrelsen på skulpturene og antall skulpturer må justeres ned». Noe av grunnen til at de mente dette var at forarbeidene til parken hadde avdekket 21

steinalderlokaliteter i Ekebergskogen, noe som gjorde området til «... den største samlingen av eldre steinalderlokaliteter som er kjent i Oslo» (Njarga 2010).

2011 – Naboer og andre forsøkte å stoppe etableringen av parken gjennom diverse aksjoner

I starten av 2011 hadde *Dagbladet* fokus på hvorvidt kommunen hadde klart å ha en nøytral saksbehandling av planene om Ekebergparken, gitt Ringnes' makt og innflytelse i Oslo (Hustadnes 2011a, 2011b), gjennom sin posisjon som eiendomsutvikler. I 2011 trådte flere kjendiser og Ekeberg-beboere frem som sterke kritikere av parken, med fitnessinstruktør og TV-kjendis Kari Jaquesson som den mest fremtredende. Også sanger Silje Nergaard og Venstre-politiker Abid Q. Raja ytrer seg kritisk og deltok i offentlige protester (Hustadnes 2011; Nordstrands Blad 2011a; Nordstrands Blad 2011b; Raja 2011; Semmingsen 2011). Kritikken ble først og fremst rettet mot Oslo kommune. Erling Folkvord fra partiet Rødt ytret seg også kritisk om kommunens saksbehandling og stilte seg kritisk til at Ringnes hadde betalt for utredningsarbeidet som lå til grunn for kommunens behandling av initiativet til parketablering (Bergo 2011).

Jaquesson og andre fortsatte med å kritisere parken, og folkeaksjonen for bevaring av Ekebergskogen holdt frem med sin kritikk: «Saksbehandlingen har vært et skinnendemokratisk spill. Det har vært opprettet referansegrupper og kjørt høringsrunder, bare som et spill for galleriet» (Klungerhaug og Sunde 2011a). I *Aftenposten* var kommentatorene delt. Lotte Sandberg skrev mange kritiske innlegg om parken, mens Knut Olav Åmås (2011) tok den varmt i forsvar og uttrykte bekymring over den fremtidige villigheten til rike enkeltpersoner å donere til fellesskapet om de skal bli møtt med den type latterliggjøring som Ringnes har fått. Ina Blom fremholdt sin kritikk av Ringnes' kunstsyn også etter at avtalen var klar og det var fastslått at en kunstfaglig komité skulle kuratere parken: «100 år etter at norske kvinner fikk stemmerett ved kommunevalg går Oslo kommunes politikere inn for et stort offentlig anlegg som i hele sin tematikk promoterer en kjønnsideologi fra tiden før kvinnene fikk politiske rettigheter» (Blom 2011). Kunsthistoriker Paul Grøtvedt (2011) svarte Blom og mente det er meningsløst å komme med en slik bombastisk vurdering uten å se på en eneste av de skulpturene som faktisk skal være del av parken: «I stedet for å presentere analyser og tolkninger av konkrete verker, serverer Ina Blom en teoretisk konstruksjon som er tuftet på vidløftig og vag omgang med kunsthistorie og estetikk. Her er ikke mye kontrollerbar empiri». I kronikken sa imidlertid Blom at dette ikke handler om den private donasjonen i seg selv, noe hun gjentok i vårt intervju fra 2021. For Blom handlet dette om den manglende reguleringen av donasjonen:

... Samtidig er det også en enorm gave til disse giverne, å få være den som får en offentlig park i sitt navn og viet sin samling, eller som får en lignende rolle i et museum. Derfor er det spesielt viktig at politikerne og vi alle er klar over at man faktisk gir en stor bit av det offentlige rommet til disse individuelle aktørene, og at dette gir dem stor innflytelse... Når det gjelder Christian Ringnes, så var han jo ikke bare interessert i å få plassert ut og vist frem sin skulptursamling... prosjektet var jo også knyttet til hans eiendomsutvikling i samme område – Ekebergrestauranten, boligprosjekter, osv. (personlig intervju, 11. mars 2021).

Det er flere estetiske og politiske dimensjoner i spill rundt etableringen av parken – disse både kolliderer og settes opp mot hverandre i debatten.

Den 23. august 2011 skrev representanter for Folkeaksjonen for bevaring av Ekebergskogen: «Mange av oss har lagt ned enormt med arbeid i å sette oss inn i planer, lover og regel-

verk, samt skrive høringsuttalelser. Vi har vist til flere lover som er brutt i reguleringsplanen. Vi er ikke hørt. Når vi argumenterer i pressen, blir vi møtt med taushet. Når vi skriver brev, får vi svar blottet for relevans. Vi er lurte» (Klungrehaug og Sunde 2011b).

Etter en lang behandlingsprosess fattes på bystyremøtet den 24. august 2011 vedtak om å realisere skulpturparken på Ekeberg. «Avtalen, som innebærer en gave til Oslo kommune, av 02.05.2011 mellom C. Ludens Ringnes Stiftelse og Oslo kommune v/ Kulturetaten om 'opparbeidelse, vedlikehold og drift av en skulptur- og kulturminnepark på Ekeberg', godkjennes» (Bystyresak 239/2011, punkt 1). Detaljreguleringen ble vedtatt og avtalen ble godkjent – gaven innebar da et utlån av skulpturer, men også en opparbeidelse og drift av området, samt vedlikehold. Ekebergparken vil motta tilskudd på nye skulpturer i 50 år fra avtalen ble underskrevet. I intervju med oss sa Ringnes at han opprinnelig ville gi bort alt til Oslo kommune, men at Oslo kommune ikke ville ha det:

Kommunens forhandlere sa at det følger mye ansvar med å eie slike skulpturer, og at forsikringsansvaret kunne bli høyt ved eventuell verdistigning. Løsningen var å legge skulpturene i en allmenn stiftelse, slik at det ikke skulle være Christian Ringnes som fikk glede av en eventuell verdiøkning. Det ble derimot offentligheten, gjennom stiftelsen, som ville nyte godt av verdistigningen. Om stiftelsen, hvis formål er å støtte kunst, blir rikere, så blir også offentligheten rikere. Det er veldig ofte mottakeren, og særlig hvis den er offentlig, som ikke vil overta eierskap, men foretrekker deponering eller lån. De vil at det skal være giveren, i dette tilfellet Stiftelsen, som sitter med ansvaret (personlig intervju, 3. september 2020).

Det ble skrevet under på et langtidslån hvor CLRS står for restaurering og vedlikehold av parken. Selv sier Ringnes i intervju med oss at dette ble en av fordelene med Ekebergparken fordi «jeg skulle stå både for alle investeringene og alle de etterfølgende kostnader. Det ble en ren gave» (personlig intervju, 3. september 2020).

Vedtaket om å realisere parken ble fattet på det siste bystyremøtet før kommune- og fylkestingsvalget i 2011. Forslaget ble støttet av et bredt flertall bestående av partiene Høyre, Arbeiderpartiet, Fremskrittspartiet og SV. Rødt, Venstre og én representant fra SV stemte imot forslaget (Aftenposten 2011; Ramnefjell 2011). Demonstranter var til stede på galleriet under bystyremøtet. De rullet ut bannere og forsøkte å stoppe avstemningen ved å hoie og skrike. Ordfører Fabian Stang kontaktet politiet for å fjerne demonstrantene. De gikk frivillig før politiet ankom Rådhuset (Christiansen og Nipen 2011; Dagbladet 2011). Etter vedtaket i Bystyret klaget både Rødt og Folkeaksjonen for bevaring av Ekebergskogen saken inn til Fylkesmannen. De ba om at flere dokumenter skulle offentliggjøres. Dette fikk de medhold i. I disse dokumentene kom det blant annet frem at Kulturetaten hadde vært kritisk til Ringnes' kunst- og kvinnesyn. «Dette er et hårreisende eksempel på overkjøring av fagkompetanse. Hvis innsigelsene fra Kulturetaten hadde blitt kjent ville vi trolig fått en interessant diskusjon. Da hadde byrådet blitt tvunget til å forsvare hvorfor de går imot de faglige rådene fra sin egen etat», kommenterte Ina Blom (Brække 2011).

Sammensetningen av det kunstfaglige utvalget og fordeling av beslutningsmyndighet når det gjelder utplassering av skulpturer i parken innebar noen viktige modifiseringer i forhold til det som ble lansert tidlig i prosessen, der Ringnes' personlige initiativ og kunstsyn stod i sentrum. Ifølge avtalen skal to medlemmer av det kunstfaglige utvalget utpekes av Oslo kommune v/Kulturetaten, to skal utpekes av CLRS, og inntil tre personer med kunstfaglig kompetanse skal utpekes i fellesskap mellom stiftelsen og kommunen. Kommunen skal bestemme hvem som skal være leder. Det kunstfaglige utvalget har en rådgivende rolle i spørsmål om et kunstverk bør utplasseres i parken. Retten til å foreslå kunstverk i parken ligger i hovedsak hos CLRS, mens kunstverk ikke kan plasseres ut uten skriftlig samtykke fra Oslo kommune.

I 2013 vedtok byrådet regler for mottak av kunstgaver (Byrådssak 1008/13). Samtidig ble det vedtatt regler for Oslo kommunes Kunstordning. I regelverket for mottak av kunstgaver står det eksplisitt at styret for kunstordningen skal gjøre en kunstfaglig vurdering og ha fokus på helhetlig utforming av byens offentlige rom. Kunstnerisk vurdering er blant temaene som skal inngå i styrets begrunnelse for hvorvidt gaven er egnet for utplassering i det offentlige rom.

Forslaget til detaljregulering bygde på det framforhandlede forslaget til etablering av skulptur- og kulturminnepark. Den videre saksbehandlingen av dette forslaget innebar at det ble gjort noen endringer (Byrådssak 101/11). Etter offentlig ettersyn ble planforslaget forandret, slik at antall skulpturer ble redusert fra 100 til 80. Det ble også vedtatt høydereduksjon på enkelte steder. Riksantikvaren fremmet først innsigelse til planforslaget, men trakk den etter at bestemmelser og plankart ble revidert.

Etter at de kunstfaglige avveiningene og beslutningene ble plassert i det kunstfaglige utvalget/hos kommunen, ble det i stor grad hensynene til friluftsliv, kulturminner og naturvern som ga grunnlag for de påfølgende formelle protestene mot etableringen.

2012 – En rekke formelle klager på vedtakene ble fremsatt

Etter bystyrevedtakene som la til rette for å bygge parken, kom det inn 10 klager og krav om lovlighetskontroll til kommunen, begrunnet blant annet i saksbehandlingsfeil, brudd på anskaffelsesregelverket, brudd på innsynsregler og brudd på krav om konsekvensutredning, hvorav flere krevde at arbeidet med parken ikke tok til før klagen var behandlet. I april 2012 skrev *Aftenposten* at arbeidet med parken igangsettes selv om klagen ikke er ferdigbehandlet, fordi «... Plan- og bygningsetaten har vurdert det slik at det er liten tvil om utfallet, og mener at saksbehandlingsreglene er fulgt og at klagemomentene antas vurdert i planarbeidet» (Gran 2012).

Den dagen arbeidene skulle starte demonstrerte Folkeaksjonen for bevaring av Ekebergskogen for å hindre arbeidet (Svendsen 2012a). Et førtital demonstranter «... holdt hverandre i hendene og dannet en levende lenke rundt trærne de ville redde ...» (Brække 2012a). Aksjonsgruppen sendte nå også et krav om omgjøring til Miljøverndepartementet: «-Dersom vedtaket er fattet på feil grunnlag, kan vi kreve at det blir omgjort. I denne saken har kommunen unnlatt å opplyse om noe helt vesentlig, at også de arkeologiske undersøkelsene vil medføre uopprettelige inngrep i naturen, hevder Sunde» (Brække 2012b). Rødt anmeldte CLRS til politiet for miljøkriminalitet, for det de mener er ulovlig hogst (Svendsen 2012b) og Folkeaksjonen anmeldte kommunen til politiet for korrupsjon (Johansen 2012).

Den 12. juni 2012 kunne *Aftenposten* opplyse at Fylkesmannen hadde avvist alle klager relatert til skulpturparken (Gran og Svarstad 2012). *Nordstrands Blad* utdypet påfølgende dag: «Blant annet har Rødt, Miljøpartiet de Grønne, Folkeaksjonen for bevaring av Ekebergskogen, Eikabergtinget, Naturvernforbundet i Oslo og Akershus, og Norsk Ornitologisk forening, avd. Oslo og Akershus, klaget på bystyrets vedtak fordi de mente det var snakk om inhabilitet og saksbehandlingsfeil. Dette har nå Fylkesmannen avvist ...» (Moberg 2012). I oktober 2012 henla politiet korrupsjonsklagen (Eikås 2012).

2013 – Parken åpnet, kritikken stilnet

Parken åpnet offisielt den 26. september 2013 (Trinh 2013). Flere aviser rapporterte om folkelig entusiasme rundt parken, og en av motstanderne hadde skrevet innlegg hvor hun

erkjente at resultatet ble mye bedre enn fryktet (Nyeggen 2013). «Nå, etter parkens åpning opplever Ringnes at motstanden har snudd ... -noen har til og med vært så storsinnet at de har gått ut og sagt at de tok feil. Da ble jeg imponert og glad. Det er raust. Jeg liker folk som er rause, sier Ringnes» (Eriksen 2013). Ringnes ble i 2013 kåret til årets Oslo-borger av *Aftenpostens* lesere (Løken 2013).

De høylytte protestene stilnet etter 2013, men Folkeaksjonen for bevaring av Ekebergskogen varslet i 2013 på sin blogg at de fremdeles ville arbeide med å hindre fremtidige inngrep i naturen på Ekeberg. Bloggen har ikke blitt oppdatert siden.⁹ Folkeaksjonens leder, Marianne Sunde, fikk også i 2013 et stipend fra stiftelsen Fritt Ord for å skrive boken «Fra naturperle til kvinneskulpturpark».¹⁰ Boken har ikke blitt publisert. Det kan virke som lufta gikk ut av protestene i det parken åpnet for publikum og alle kanaler for å stanse prosjektet hadde vært prøvd.

Gaveøkonomi og kulturpolitikk

I denne debatten har frontene stått steilt imot hverandre. De fleste kritikerne har ikke latt seg overbevise av at planene for parken har blitt moderert underveis. Både giveren og mottakeren av gaven har på sin side gjort endringer i prosjektet etter hvert som kritikken har tatt til i styrke. Giver har gitt uttrykk for at han synes prosjektet har blitt bedre som en konsekvens av modereringene. Samtidig har han også gitt uttrykk for at han fant en del av kritikken smålig. Han sa for eksempel til oss at «... støynivået var kanskje høyere enn jeg hadde ventet meg, og det var en del litt pussige argumenter som kom frem mot bedre vitende så du fikk lære en del om folk som er nesten religiøst imot, uten egentlig å vite hva de prater om» (Ringnes, personlig intervju 3. september 2020). Han har også gitt uttrykk for at han kjente til den kunstfaglige debatten, men at han som giver og enkeltperson var mer opptatt av parkens mottagelse blant det brede lag av folket: «Jeg er jo en enkel mann så jeg skjønner jo hva folk liker å se på, fordi det ligner ganske mye på det jeg liker å se på. Men et kunstfaglig utvalg skal og vil jo gjerne pushe grensene ganske mye, så det kan bli en del litt sære kunstverk da, for folk flest, selv om den kunstneriske kvaliteten er høy» (Ringnes, personlig intervju 3. september 2020).

Når det kommer til regulering av gaver til det offentlige vil dragkampen mellom hvem som definerer resultatet av donasjonen pendle mellom giver og mottaker. I offentlig-private avtaler kan man forvente at det finnes klare reguleringer på mottakers (kommune, stat) side, men debatten rundt Ekebergparken tyder på at dette ennå er et delvis uregulert område. Gaveordninger har vi hatt siden antikken, men de siste ti årene er dette blitt en tydelig del av den norske kulturpolitikken, spesielt på statlig nivå.¹¹ I statlige utsmykingsprosjekter finnes det et profesjonelt organ (Kunst i offentlige rom, KORO) som nedsetter utvalg og følger opp forvaltningen av kunsten i det offentlige rom. På det lokale politiske nivået har ikke dette fagnivået vært like klart definert. Men i 2013 fikk Oslo kommune et regelverk for Oslo kommunes kunstordning (Byrådssak 1008/13). Her spesifiseres det at

9. <https://folkeaksjonen.wordpress.com/> (sist besøkt 8.9.2021).

10. <https://frittord.no/nb/grants> (sist besøkt 8.9.2021).

11. Siden 2014 har vi i Norge hatt en statlig gaveforsterkningsordning, innført av en borgerlig koalisjonsregjering bestående av partiene Høyre og FrP. «Formålet med ordningen er å stimulere til økt privat finansiering av kunst og kultur gjennom pengegaver. Pengegavene utløser en gaveforsterkning til mottakeren på normalt 25 prosent av gavebeløpet». <https://www.regjeringen.no/no/dep/kud/tilskudd/gaveforsterkningsordning-for-museer/id751745/> (sist besøkt 28.5.2021).

Alle kunstprosjekter i Kulturetatens regi administreres av et kunstutvalg. Utvalgene består av arkitekt, byggherre, en brukerrepresentant og en oppnevnt kunstkonsulent som leder arbeidet. I tillegg følger en rådgiver fra Kulturetaten komiteens arbeid. Medlemmene har med seg hvert sitt fagfelt og forskjellige synspunkter inn i arbeidet, og sammen sørges det for at de fleste problemstillinger er belyst og diskutert før sted og premisser for valg av kunstner og kunstprosjekt legges (Oslo kommunes kunstordning 2013-2014:16).

Kulturetaten har ansatte kunstnere og kunsthistorikere, men Kulturetaten har ikke det samme kunstfaglige ansvarsområdet som KORO. Kulturetaten skal også ivareta en rekke andre hensyn som tilgang til kunst og kultur for Oslos beboere, og ikke minst en presset økonomisk situasjon med tanke på kunstproduksjon.

Etableringen av en skulptur- og kulturminnepark på Ekeberg i Oslo viser at det fortsatt er grunn til å rette oppmerksomhet mot de tre leddene i en gavetransaksjon (Mauss 1990[1950]; Moe 2016) når private gir kunstgaver som skal plasseres i offentlige rom. Gaveelementet fra givers side er betydelig og lett å få øye på i denne saken. CLRS finansierer all kunst, opparbeidelse, drift og vedlikehold av anlegget, i tillegg til viktige deler av utredningen i forprosjektfasen. Når det gjelder «å ta imot», har vi sett at kommunen måtte ta stilling til to hovedspørsmål: Ville kommunen ha den kunsten som CLRS ville låne ut, og ville den plassere den der CLRS ønsket å ha den? Det var politisk flertall i bystyret for å ta imot lånet/gaven, men prosessen fram til premissene for å ta imot var lagt, var ganske omfattende. Lånet/gaven måtte «loses inn» i kommunens beslutningssystem. På regelverksiden var det særlig plan- og bygningsloven og kulturminneloven som sto sentralt. Det kunstfaglige er ikke underlagt tilsvarende prosessuell og materiell lovgivning. Det er grunn til å tro at den kunstfaglige debatten også var med på å påvirke den endelige utformingen av avtalen. Et punkt å ta med seg videre er at det kan være en fordel at kommunens beslutningssystem blir bedre rigget for å håndtere kunstfaglige spørsmål når kommunen vurderer å ta imot kunstgaver. Ina Blom var for eksempel kritisk til kommunens regulering av donasjonen, og mente kommunen burde vært mer bevisst hvilke motytelser det innebar å motta en kunstgave:

... hva slags kollektivt avtrykk er det vi setter igjen her? Hva er det vi egentlig kommuniserer av verdier, rent politisk? Og fra et kunstfaglig og estetisk perspektiv, så vil vel mange av oss som arbeider i kunstfeltet si at det ferdige resultatet hverken er fugl eller fisk. Vi har ikke fått en gjennomtenkt og særpreget skulpturpark vi kan være stolte av. Den er ikke et skrekkens eksempel, siden kommunen endte med å tone ned noen av de verste planene. Men prosjektet er samtidig blitt så vagt – eller sprikende – at det egentlig ikke er så veldig mye annet enn et hyggelig turområde med verk man kan se på litt sånn enkeltvis (personlig intervju, 11. mars 2021).

Blom er her inne på kommunenes evne til å regulere utformingen av offentlige rom ut fra kunstfaglige kriterier. Som vi har sett gjennom denne artikkelen, har det vært ulike og delvis motstridende estetiske elementer i prosessen rundt etableringen av Ekebergparken. Der det kjønnspolitiske var sentralt i debattens tidlige fase, tok natur- og kulturminnevern over som sentrale elementer senere i debatten. Dette skyldes dels at spørsmål knyttet til natur- og kulturminnevern ga grunnlag for formelle klager til kommune og fylkesmann, og dels fordi selve kunstdonasjonen inngikk som del av den fremforhandlede avtalen mellom CLRS og Oslo kommune. I avtalen fremgikk det at det skal etableres et kunstfaglig utvalg og at Ringnes skal være medlem av dette. Det formelle rundt utvelgelse og plassering av skulpturer var dermed avklart fra kommunens side. Men som sitatet fra Blom indikerer betyr ikke det at et kunstfaglig utvalg er nedsatt, at resultatet blir kunstnerisk interessant. Parken har mange

funksjoner utover å være et rom for utstilling av kunst, da Ekebergskogen fremdeles er og skal være et område for rekreasjon og friluftaktiviteter, noe som også inngår i nyere definisjoner av estetikk (Böhme 2008[2001]). Skulpturene inngår slik i en ramme som handler om mer enn kunsten. Samtidig indikerer vår analyse at de kunstfaglige perspektivene kan bli ansett mindre viktige stilt overfor andre hensyn som må tas inn i betraktning ved utplassering av kunst i det offentlige rom, noe som også har vist seg i de nevnte debattene om utplassering av minnesmerke ved Utøyakaia og etableringen av «A house to die in» på Ekely i Oslo.

Til slutt innebærer gavetransaksjonen at mottakeren også gir noe tilbake. I denne saken er detaljreguleringen, som åpnet for at Christian Ringnes kunne vise kunsten sin i det området han ønsket, en slik motytelse. Selv om mange i Oslo, og flertallet i bystyret, ønsket skulpturparken velkommen, viser saken at det å ta i bruk et allment tilgjengelig område på en ny måte, kan berøre lovbeskyttede verdier og aktivisere sterke interessegrupper. Det vil gjerne være noen interesser som taper ved en slik endring. Det ble reist spørsmål om gaveelementet kunne innebære at kommunen bandt opp reguleringsmyndigheten på en lovstridig måte i denne saken. Dette førte ikke fram i klagesaksbehandlingen. I en artikkel reiste Erik Boe (2012) likevel spørsmålet om kommunens gjenytelse kunne bli ulovlig fordi den var blitt for sterkt påvirket av den private partens gave. Han konkluderer ikke, men finner det betenkelig at det er grunn til mistanke om at det offentlige «lar seg kjøpe» eller at deler av kommunen har fungert som Ringnes sin «forlengede arm», og han påpeker at det krever at kommunen er særskilt oppmerksom på å kunne dokumentere at avgjørelsesprosessen har foregått «med åpent sinn og med vekt på så vel utbyggingsinteresser som på motforestillingene som kan gjøres gjeldende» (Boe 2012).

Prosessen fram mot etableringen av skulptur- og kulturminneparken på Ekeberg var krevende, viste sterke interessemotsetninger og en vektlegging av ulike dimensjoner, relatert til kjønnspolitikk, natur- og kulturvern og kvalitetsvurderinger i kunstfelt og kulturpolitikk. Verdier og logikker fra næringsliv, politikk og kunst har møttes gjennom denne prosessen og aktørene har måttet bryte sine verdier mot aktører fra andre samfunnsområder.

Kunstdonasjoner til offentligheten kan dreie seg om store økonomiske verdier og kunst som blir allment tilgjengelig, samtidig som det også kommer klart fram at mottak av slike gaver er komplisert, spesielt om kommunen ikke har etablerte regler for å håndtere slike mottak. Det er for eksempel ikke gitt at gaven gjelder kunst som alle ønsker seg, og den kan båndlegge områder som noen ønsker å bruke til andre formål. Mottaket er heller ikke nødvendigvis bare opp til kommunen, da lovgivningen kan sette skranker for hva som er mulig å gjøre i det aktuelle området, og statlige organer kan ha myndighet og ansvar. Når det i etterkant av denne prosessen kom retningslinjer for mottak av kunstgaver i Oslo kommune (Byrådssak 1008/13; Oslo Kommunes kunstdordning 2013-2014) viser det at det var en viss underregulering på dette feltet. Det er overraskende, gitt den lange historikken med private kunstdonasjoner, også til Oslo kommune.

Både det å gi og ta imot en slik gave kan by på utfordringer. Det vil være essensielt for legitimiteten av transaksjonen at man gjennom prosessen fra gave til realisasjon makter å overbevise offentligheten om at kommunen vil behandle giveren på en upartisk måte etter at gaven er gitt. I en kulturpolitisk kontekst der gaver og ekstern finansiering i økende grad etterspørres, blir reguleringer av private donasjoner og den kulturpolitiske debatten rundt dette stadig viktigere for å sikre en god forvaltning av vårt sanselige byrom og de ulike estetiske inngangene som finnes til dette.

Finansering

Artikkelen er utformet innenfor rammen av forskningsprosjektet *Political Dynamics of the Cultural Sector* (POLYCUL), finansiert av Norges forskningsråd, med prosjektnummer 302199.

Referanser

- Abbing, Hans (2002). *Why Are Artists Poor? The Exceptional Economy of the Arts*. Amsterdam: Amsterdam University Press.
- Berger, John (1972). *Ways of Seeing*. London: Penguin Books.
- Boe, Erik M. (2012). «Når miljøgaver ikke er rene gaver. Skulpturparken på Ekeberg til illustrasjon». Backer, Inge Lorange, Fauchald, Ole Kristian og Christina Voigt (red.). *Pro Natura, Festskrift til Hans Christian Bugge*. Oslo: Universitetsforlaget. S. 96–107.
- Burckhardt, Jacob (1990[1860]). *The Civilization of the Renaissance in Italy*. London: Penguin Books.
- Böhme, Gernot (2008[2001]). «'Innføring' fra Aisthetik. Vorlesungen über Ästhetik als allgemeine Wahrnehmungslehre (2001)». Bø-Rygg, Arnfinn og Kjersti Bale (red.). *Eстетisk teori*. Oslo: Universitetsforlaget. S. 519–532.
- Dahl, Hans Fredrik og Helseth, Tore (2006). *To knurrende løver. Kulturpolitikens historie 1814–2014*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Dewey, John (1980[1934]). *Art as Experience*. New York: Perigee Books.
- Douglas, Mary (2002[1990]). «Foreword. No free gifts». I: Marcel Mauss. *The Gift*. London: Routledge. S. ix–xxiii.
- Mauss, Marcel (1990[1950]). *The Gift*. London: Routledge.
- Merleau-Ponty, Maurice (2003[1945]). *Phenomenology of Perception*. London: Routledge.
- Moe, Ane (2016). «Gaveøkonomi ved Nasjonalmuseet». *Norsk museumstidsskrift*, vol. 2, nr. 2, s. 76–94. <https://doi.org/10.18261/issn.2464-2525-2016-02-03>
- Pollock, Griselda (1988). *Vision and Difference. Femininity, Feminism and Histories of Art*. London: Penguin Books.
- Rancière, Jacques (2004). *The Politics of Aesthetics*. London: Continuum.
- Slagstad, Rune (2008). «Døde og levende kropper. – Hofmo mot Vigeland». *Nytt Norsk Tidsskrift*, nr. 2, s. 135–145. <https://doi.org/10.18261/ISSN1504-3053-2008-02-03>
- Stenseth, Bodil (2005). *Rikdom forplikter: norske mesener og kunstsamleres donasjoner 1770–1970*. Oslo: Unipub.
- Thakre, Sunniva R. (2019). *Kunstsiloen som ingen kunne målbinde. En kritisk diskursanalyse av kunstsilodebatten i Fædrelandsvennen. Masteroppgave. Universitet i Agder*.
- Vasari, Giorgio (1998[1568]). *The Lives of the Artists. Oxford World's Classics*. Oxford: Oxford University Press.
- Veiteberg, Jorunn (2019). *Å samla kunst. Samlingsutvikling ved norske kunstmuseum på 2000-talet*. Oslo: Kulturrådet.
- Wikborg, Tone (2001). *Gustav Vigeland. En biografi*. Oslo: Gyldendal.

Datamateriale referert til i teksten

- Aftenposten (2004a, 17. september). *Park til kvinnens pris*.
- Aftenposten (2004b, 22. september). *Byråden støtter ideen om skulpturpark*.
- Aftenposten (2007a, 27. juli). *–Opprett et skulpturråd straks*.
- Aftenposten (2007b, 8. august). *SV sikrer ja til Ringnes' skulpturpark*.
- Aftenposten (2009, 12. januar). *Skulpturpark*.
- Aftenposten (2010, 8. april). *Færre skulpturer*.
- Aftenposten (2011, 24. august). *Rungende ja til skulpturpark i Ekebergskogen*.
- Bergo, A. O. (2011, 25. mai). *Ringnes betalte saksbehandlernes lønn*. *Dagsavisen*.
- Blom, I. (2011, 23. juni). *Politikernes kultursvik*. *Aftenposten*.

- Brev fra Kommuneadvokaten i Oslo til Byrådsavdeling for næring og kultur av 02.01.2007, ref. C0625501-at.
- Bryn, A.W. (2007, 4. august). En gave til byen. Aftenposten.
- Brække, J. (2011, 10. november). Reagerer på hemmelighold. Dagsavisen.
- Brække, J. (2012a, 8. mai). Slår ring om Ekebergskogen. Dagsavisen.
- Brække, J. (2012b, 10. mai). Ber regjeringen gripe inn mot park. Dagsavisen.
- Byrådssak 1001/09. Sponsoravtale mellom Oslo kommune v/Kulturetaten og C. Ludens Ringnes Stiftelse om forprosjekt for etablering av en skulptur- og kulturminnepark på Ekeberg, vedtatt 08.01.2009.
- Byrådssak 1008/13. Nye regler for disponering av midler avsatt til Oslo kommunes Kunstordning og regler for mottak av kunstgaver, vedtatt 24.01.2013
- Byrådssak 101/11. Kongsveien 17 m.fl. – Ekeberg skulptur- og kulturminnepark – Detaljregulering med konsekvensutredning – bydelene Gamle Oslo og Nordstrand, vedtatt 19.05.2011.
- Bystyresak 239/2011. Skulptur- og kulturminnepark på Ekeberg – Avtale med C. Ludens Ringnes stiftelse om gave til Oslo kommune, vedtatt 24.08.2011.
- Christiansen, A. og Nipen, K. (2011, 24. august). Rungende ja til skulpturpark i Ekebergskogen. Aftenposten.
- Dagbladet (2007, 3. august). Skulpturparken.
- Dagbladet (2011, 24. august). Rungende ja til nakne kvinner i Ekebergskogen.
- Eikås, E. (2012, 22. oktober). Henlegger korrupsjonssak. NRK Østlandssendingen.
- Eriksen, K. F. (2013, 14. desember). Kvinneparkens mann. Aftenposten.
- Gran, M. A. (2012, 25. april). Hugger i Ekebergskogen før klagene er behandlet. Aftenposten.
- Gran og Svarstad (2012, 12. juni). Ingen klager førte frem. Aftenposten.
- Gravklev, B. R. (2013, 27. august). Raser mot provinsielle nordmenn. Dagsavisen.
- Grøtvedt, P. (2011, 29. juni). Fortellingen om kultursvik. Aftenposten.
- Hustadnes, H. (2011a, 17. mars). –Kommer ikke til ordet mot Ringnes' parkdrøm. Dagbladet.
- Hustadnes, H. (2011b, 20. mars). Frykter kvinnepark-gave kan blende Oslo-politikere. Dagbladet.
- Hustadnes, H. (2011, 19. mai). Kjendiskvinner i hønsehjerne-krangel om Ringnes' kvinneskulpturer. Dagbladet.
- Johansen, Ø. D. (2007, 5. mars). Gir 160 millioner til skulpturpark. Nordstrands Blad.
- Johansen, Ø. D. (2012, 25. mai). Politiet etterforsker korrupsjon i skulpturpark-saken. Nordstrands Blad.
- Klassekampen (2007, 10. august). Forfall.
- Klungerhaug, A. og Sunde, M. (2011a, 16. juni). Skulpturpark ingen gave. Aftenposten.
- Klungerhaug, A. og Sunde, M. (2011b, 23. august). Si nei til skulpturparken! Aftenposten.
- Løken, Astrid (2013, 23. desember). Dette er årets Oslo-borger 2013. Aftenposten.
- Moberg, A. (2012, 13. juni). Grønt lys for Ringnes' skulpturpark. Nordstrands Blad.
- Njarga, B. B. (2010, 13. desember). Byantikvaren ønsker redusert skulpturhøyde. Nordstrands Blad.
- Nordstrands Blad (2007a, 5. mars). Leder.
- Nordstrands Blad (2007b, 15. august). La oss få parken.
- Nordstrands Blad (2011a, 15. mai). –Gammeldags å ta bort skog for å lage park.
- Nordstrands Blad (2011b, 26. mai). Silje Nergaard: –Ekebergskogen er min inspirasjon.
- Nyeggen, A. (2013, 8. oktober). OK da, gratulerer! Aftenposten.
- Oslo Kommunes kunstordning 2013-2014. Oslo: Kulturetaten 2016. https://issuu.com/okkunst/docs/pdf_okkunst_enkel_2013-3014
- Pedersen, J. Ø. (2010, 7. mai). Kvinneskulpturpark eller skog på Ekeberg? Nordstrands Blad.
- Raja, A. Q. (2011, 16. juni). Ja takk til både skog og skulpturpark. Aftenposten.
- Ramnefjell, G. (2011, 24. august). Nå får han gi gaven på 300 millioner kroner. Dagbladet.
- Semmingsen, I. (2011, 22. juni). Møte med motstanderne i skogen. Dagsavisen.
- Slettholm, A. (2010, 14. oktober). Skulpturparken kan stå ferdig i 2013. Aftenposten.
- Sunde, M. (2010, 2. april). Skulpturpark eller fallossymbol? Aftenposten.
- Svendsen, C. (2012a, 7. mai). –De vet at vi er her, så kanskje de ikke kommer. Aftenposten.
- Svendsen, C. (2012b, 11. mai). –Har ikke hogget ulovlig. Nordstrands Blad.
- Synnestvedt, M. (2013, 28. oktober). Geriljastriking i Ekebergskogen. Dagsavisen.
- Trinh, D. (2013, 26. september). –Jeg er en lykkelig mann! NRK Østlandssendingen.

- Trosvik, K. (2010, 9. desember). Frykter monsterskulpturer på Sletta. Nordstrands Blad.
- VG (2003, 16. juni). Kunstens sponsorer.
- VG Nett (2012, 26. september). Christian Ringnes kjøpte flere Abramovic-bilder.
- Wakswik, S. (2007, 22. august). Tillit til Sørensen? Aftenposten.
- Winther-Larsen, T. (2010, 3. november). DEBATT: Kritisk til skulpturparken. Nordstrands Blad.
- Yri, I. S. (2014, 28. mai). I retten for Ekebergskogen. Nordstrands Blad.
- Åmås, K. O. (2011, 14. juni). Forakt for det private. Aftenposten.